

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1 Vtrum præcepta decalogi sint prærepta iustitiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Deo, ut creatori, quod facit religio, est excellen-
tius, q̄ exhibere cultū patri carnali, q̄ facit pietas, q̄
est virtus: sed exhibere cultū Deo, ut patri, est adhuc
excellētius, q̄ exhibere cultum Deo, ut creatori, &
dño. Vnde religio est potior pietate uirtute, sed pie-
tas secundum quod est donū, est potior religione.

AD III. Dicendum, quod sicut per pietatē, quā
est uirtus, exhibet homo officium, & cultum non
solum patri carnali, sed etiam omnibus sanguine iū-
ctis, secundum quod d̄ pertinent ad patrem: ita etiam
pietas, secundum quod est donum, non solum ex-
hibet cultum, & officium Deo, sed etiam omnibus
hominibus in quantum pertinent ad Deum. Et pro-
pter hoc ad ipsam pertinet honorare sanctos, non
contradicere scripturā siue intellectā, siue non in-
tellectā, sicut Aug. dicit * in 2. de doctri. Christ. Ipsa
etiam ex consequenti subuenit in miseria consti-
tutis. Et quamuis iste actus non habeat locum in pa-
tria, præcipue post diem iudicii, habebit tamen locū
in patria, quod præcipue tunc erit secundum illud Sap.
6. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei:
Erit etiam mutua honoratio sanctorum adinuicē.
Nāc autem ante diem iudicii miserentur sancti etiā
eorum, qui in statu huius miserie uiuunt.

ARTICVLVS II.

Primum dono pietatis respondeat secunda beatitudo,
scilicet, beati mites.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ dono
pietatis non respondeat secunda beatitudo, s̄
beati mites. Pietas, n. est donum respōdens iustitiā,
ad quam magis pertinet quarta beatitudo, s̄. beati q̄
est iurium, & s̄ iurium iustitiā, uel etiam quinta beati-
tudo, uidelicet, beati misericordes: quia, ut dictum *
est, opus misericordie pertinet ad pietatem, non er-
go secunda beatitudo pertinet ad donum pietatis.

2. Præter donum pietatis dirigitur dono sciētie, q̄
adiungitur in connumeratione donorum Isā. 11.
Ad idem autem se extendit dirigens, & exequens.
Cum ergo ad scientiam pertineat tertia beatitudo,
scilicet, beati qui lugent, uidetur quod non perti-
neat ad pietatem secunda beatitudo.

3. Præter fructus respondent beatitudinibus, & do-
nus, ut supra habitum * est: sed inter fructus boni-
tas, & benignitas magis uidentur conuenire cum
pietate, quā mansuetudo, quæ pertinet ad miti-
tatem: ergo secunda beatitudo non responderet do-
no pietatis.

Seo Contra est, quod Aug. * dicit in li. de sermo-
ne domini in monte. Pietas congruit mitibus.

Respon. Dicendum, quod in adaptatione beati-
tudinum ad dona, duplex conuenientia potest atten-
di. Vna quidem secundum rationem ordinis, quam
uidetur Augu. * fuisse secutus. Vnde primam beati-
tudinem attribuit infimo dono, s̄ timoris: secundā
autem, scilicet beati mites, attribuit pietati, & sic de
aliis. Alia conuenientia potest attendi secundum
proprium rationem doni, & beatitudinis. Et se-
cundum hoc oporteret adaptare beatitudines donis
secundum obiecta, & actus: & ita pietati magis re-
sponderet quarta & quinta beatitudo, quā secun-
da. Secunda tamen beatitudo habet aliquam conue-
nientiam cum pietate, in quantum, s̄ per mansuetu-
dinem tolluntur impedimenta actuum pietatis. Et
per hoc patet responsio ad Primum.

Ad 1. dicēdū, q̄ secundum proprietatem beati-
tudinum, & donorum oportet, q̄ eadē beatitudo re-

A spondeat scientiæ, & pietati: sed secundum ratio-
nem ordinis, ditterse beatitudines eis adaptantur,
obseruata tamen aliquali conuenientia, ut supra di-
ctum * est.

In corp. ar.

AD TERTIVM dicendum, quod bonitas, & beni-
gnitas in fructibus directē attribui possunt pietati:
mansuetudo autem indirectē, in quantum tollit im-
pedimenta actuum pietatis, ut dictum * est.

In corp. ar.

QVAESTIO CXXII.

De præceptis iustitiæ, in sex articulos
diuisa.

EINDE consideran-
dum est de præceptis ius-
titiæ.

Et circa hoc queruntur sex.

1. Primum, Vtrum præcepta decalo-
gi sint præcepta iustitiæ.

2. Secundum, De primo præcepto
decalogi.

3. Tertio, De secundo.

4. Quarto, De tertio.

5. Quinto, De quarto.

6. Sexto, De alijs sex.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum præcepta decalogi sint præ-
cepta iustitiæ.

AD PRIMUM sic proceditur.

Videtur, quod præcepta decalo-
gi non sint præcepta iustitiæ.
Intentio enim legislatoris est ci-
ues facere uirtuosos secundum
omnem uirtutem, ut dicitur in *
2. Ethicor. vnde & 5. Ethicor. dicitur,
quod lex præcipit de omnibus
actibus omnium uirtutum: sed
pcepta decalogi sunt prima prin-
cipia totius diuinæ legis: ergo p-
cepta decalogi non pertinent ad
solam iustitiā.

2. Præter ad iustitiā uidentur
pertinere præcipue præcepta iudi-
cialia, quæ contra moralia diui-
duntur, ut supra habitum * est: sed
præcepta decalogi sunt præcepta
moralia, ut ex diuis * patet: ergo
præcepta decalogi non sunt præ-
cepta iustitiæ.

3. Præterea. Lex præcipue tra-
dit præcepta de actibus iustitiæ
pertinentibus ad bonum commu-
ne, puta, de officijs publicis, &
alijs huiusmodi: sed de his non fit
mentio in præceptis decalogi. er-
go uidetur, quod d præcepta decalo-
gi non pertineant proprie ad
iustitiā.

4. Præter. Præcepta decalogi di-
stinguuntur in duas tabulas secun-
dum dilectionem Dei, & proxi-
mi, quæ pertinent ad uirtutē cha-
ritatis. ergo præcepta decalogi
magis pertinent ad charitatem,
quā ad iustitiā.

Seo Contra est, q̄ iustitia sola
uidetur esse uirtus, per quam ordi-
namur ad alterum: sed per om-

¶ Super Questionis
centesima vigesima
secunda articulum
primum.

IN art. 1. q. 1. 2. du-
bium occurrit cir-
ca illud in princip.
corporis art. Præ-
cepta decalogi sunt
prima principia legi-
s, quibus statim ra-
tio naturalis assentit
tanquam manifestis-
simis. Videtur nam-
que hoc esse falsum,
atque contra doctri-
nam in præcedenti
libro habitam. Nam
in quæstio. 100. arti-
culo tertio exclusa
sunt a præceptis decalo-
gi principia per
se nota tam in mo-
ralibus, quā in fi-
de, ut ibi patet. Quo-
modo ergo nunc di-
citur, quod sint pri-
ma principia mani-
festissima?

¶ Ad hoc dicitur
q̄ aliud est loqui de
principijs intrinse-
cis legis, & aliud de
principijs extrinse-
cis, quæ sunt uelut
prima principia in
speculabilibus. Nam
principia intrinseca
legis clauduntur in-
fra latitudinem com-
mune, quæ indigent
editione: quoniam
sunt partes legis,
quæ constat oportere
promulgari: sunt
tamen primo edita
inter omnia quæ in
lege continentur: &
propterea uocantur
prima, & communia
legis principia. Prin-
cipia uero extrinseca
editione non egēt,
sed solo naturali, seu
infuso lumine in no-
bis existente conten-
ta sunt. Et propterea
uocantur non prima
principia legis, sed
prima principia com-
munia absolute, ut
pote ante leges exi-
stentia. Et hæc sunt
per se nota lumine
naturali, ut nulli es-
se nocendum, &
bona esse prosequē-
da: uel infuso, ut
credere in Deum,
diligere Deum, &
huiusmodi. Illa uero
nō sunt per se no-
ta, sed modica confi-
deratione

Supra q. 66.
art. 1. ad 1.
& artic. 2. &
q. 140. art. 1.
ad 3. & q.
148. art. 1. ad
1. Et 1. 2. q.
99. art. 5. ad
1. & q. 100.
art. 2. cor. &
art. 3. ad 3.
Lib. 5. c. 1. &
lib. 5. c. 1. &
2. tom. 5.

1. 2. q. 99. ar-
tic. 4.
1. 2. q. 100. ar-
tic. 3.

deratione manifesta. Propter quod in litera dicitur, Non quod intellectus, sed ratio naturalis statim eis assentit: quia cognitio horum ad discipulum non disciplinatur, sed natura spectat: Ita quod inter principia intrinseca legis, & principia prima simpliciter in moralibus, non solum est differentia quod ad materiam, quia principia legis sunt velut principia propria, principia vero prima sunt contra: sed et quod ad modum notitiae, quia illa notantur discursu naturali tantum, hoc est, non egerit humano Doctore: ista vero cognoscuntur absque discursu quocumque cognitio terminis. Non contradicunt ergo haec superius dicta, quia de primis principis legis, hoc est, contentis in lege, & coibus respectu contentorum in lege, & manifestissimis inter contenta in lege, est hic sermo. Superius autem de primis principis moralium simpliciter, & communibus simpliciter, & per se notis, est sermo.

In corp. ar.

In eodem arti. i. nota, quod ratio debiti requiritur ad preceptum alter inveniuntur in preceptis naturalis, & diuini iuris, & aliter in preceptis iuris positivi. Nam in illis ratio debiti fundat preceptum: in istis vero ratio debiti fit a precepto. Praecepta namque illa affirmatiua ideo iubent aliquid, quia debiti sunt illud fieri, puta, honorare parentes, tempus aliquod diuino cultui deputare, & huiusmodi. Et si militer negatiua ideo prohibent, quia debiti sunt non fieri illud, puta, non furari, non colere plures Deos, & huiusmodi. In posituius vero preceptis patet, quod ideo est debiti aliquid fieri, uel omitti, quia preceptum est: quoniam a principio nihil differt, quod spectat ad ius posituum, ut dicitur in 5. Ethic. Praecepti igitur ratio debiti ratione exigit, diuersimode tamen, ut causam licet, uel effectum.

1. 2. q. 106. arti. 6. & 7. & 3. dist. 36. arti. 2.

nia precepta decalogi ordinantur ad alterum, ut patet discurrenti per singula, ergo omnia precepta decalogi pertinent ad iustitiam.

RESP. Dicendum, quod precepta decalogi sunt prima principia legis, & quibus statim ratio naturalis assentit, sicut manifestissimis principis. Manifestissime autem ratio debiti, quae requiritur ad preceptum, apparet in iustitia, quae est ad alterum, quia in his quae sunt ad seipsum, ut primo aspectu, quod homo sit sui dominus, & quod liceat ei facere quodlibet; sed in his quae sunt ad alterum manifeste apparet, quod homo est alteri obligatus ad reddendum ei quod debet: ideo precepta decalogi oportuit ad iustitiam pertinere. Vnde tria prima precepta sunt de actibus religionis, quae est potissima pars iustitiae. Quartum autem preceptum est de actibus pietatis, quae est pars iustitiae secundum ad alia. Alia uero sex dantur de actibus iustitiae communiter dictae, quae inter aequales attenditur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod lex intendit omnes homines facere uirtuosos; sed ordine quodam, ut scilicet prius tradat eis precepta de his in quibus, est manifestior ratio debiti, ut dictum est.

AD II. Dicendum, quod iudicialia precepta sunt quaedam determinationes moralium preceptorum, prout ordinantur ad proximum; sicut & ceremonialia sunt quaedam determinationes preceptorum moralium, prout ordinantur ad Deum. Vnde neutra precepta continentur in decalogo; sunt tamen determinationes preceptorum decalogi, & sic ad iustitiam pertinent.

AD III. Dicendum, quod ea quae pertinent ad bonum commune, oportet diuersimode dispensari secundum hominum diuersitatem; & ideo non fuerunt ponenda inter precepta decalogi, sed inter precepta iudicialia.

AD IIII. Dicendum, quod precepta decalogi pertinent ad charitatem sicut ad finem, sicut in illud ad Tim. i. Finis precepti est charitas, sed ad iustitiam pertinent, in quantum immediate sunt de actibus iustitiae.

ARTICVLVS II.
Primum primum preceptum decalogi conuenienter tradatur.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod primum preceptum decalogi inconuenienter tradatur. Magis enim homo est obligatus Deo, quam patri carnali, secundum illud ad Hebr.

12. Quam magis obtemperabis patri, & uiuimus; sed preceptum pietatis patet, ponitur affirmatiue, cum dicitur, trem tuum, & matrem tuam, ergo magis debuit proponi affirmatiue, praeter ratio naturaliter sit prior negatione. ¶ 2. Prater primum preceptum decalogi pertinet, ut dictum est, sed religio non tantus, habet unum actum. In primo autem prohibentur tres actus, nam primo debetis Deos alienos coram me, secundo Non facies tibi simulacra: tertio uerbaris ea, neque coles. ergo inconuenienter primum preceptum.

¶ 3. Prater Aug. dicit in lib. de decem per primum preceptum excluditur idolatriam, sed multae sunt alienationes super ter idola, ut supra dictum est, ergo prohibetur sola idolatria.

IN CONTRARIUM est Scripturae. RESPON. Dicendum, quod ad legem cere homines bonos. Et ideo oportet legis ordinari secundum ordinem generis scilicet fit homo bonus. In ordine generationis duo sunt attendenda quorum prima pars primo constituitur, scilicet animalis primo generatur, deinde homo ponitur fundamentum, & in bono prima pars est bonitas uoluntatis, quae bene uirtutis qualibet alia bonitas uoluntatis attenditur ad obiectum finis, & ideo in eo qui erat per legem uirtutem, primo oportuit quod ad fundamentum religionis, per quam homo natur in Deum, qui est ultimus finis. Secundo attendendum est in rationis, quod primo contraria, & in ratione. Sicut agricola primo purgat agrum proicit semina, sicut illud Hier. 1. uale, & nolite serere super spinas. circa religionem primo homo excludit impedimenta uerae religionis, & ideo autem impeditur in ratione religionis, & Deo inhaereat, secundum illud Mat. 23. Deo seruire, & mammonae. Deinde pro legis excluditur cultus idolorum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ponitur unum preceptum affirmatiue, ut dicitur sabbathi sanctificatio, attendenda praeter negatiua, quae in religione tollerentur. Quoniam autem naturaliter sit prior negatione, si in religione, quae remouentur impedimenta, quae est. Et praecipue in rebus diuini, quae sunt praefertuntur affirmatiue, sicut in illud nosstram, ut dicitur.

AD II. Dicendum, quod cultus alienus dupliciter apud aliquos esse debet, nempe quaedam creaturas pro suis cultum institutione imaginum. Vnde Vnde antiqui Romani diu sine similitudine, & hic cultus prohibetur primo, quod cultus falsorum Deorum sub cultibus, & ideo oportet ne prohibetur non institutio, cum dicitur, Non facies